

2. Постанова від 07 лют. 2023 р. Справа № 910/9714/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108846700>
3. Ухвала від 04 серп. 2022 р. Справа № 204/2321/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105693941>
4. Ухвала від 20 квіт. 2023 р. Справа № 910/9714/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110364713>

УДК 342.9(043.2)

Голяченко Іван, здобувач вищої освіти
третього (освітньо-наукового) рівня,
Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана, м. Київ, Україна

ІНСТИТУТ ВІЙСЬКОВОГО КАПЕЛАНСТВА В УКРАЇНІ

Нещодавно Верховна Рада ухвалила закон про військове капеланство. Тепер кожний батальйон чи військова частина можуть мати свого військового священника, який буде здійснювати духовний супровід військових.

Інститут військового капеланства є одним зі стандартів НАТО, що запроваджується в українську військову систему. Військові капелани у країнах Північноатлантичного альянсу займають одне із важливих місць, бо турбуються про людину у військовому однострої. У США, наприклад, це один із дуже давніх військових інститутів, який був другим у структурі Збройних Сил після корпусу морської піхоти. Законодавчо їхня присутність заборонена тільки в арміях Китаю і Північної Кореї.

Військовий капелан – це не парафіяльний священник, який присутній у війську, військовослужбовець, що виконує функції капелана. На початку антитерористичної операції функції капеланів здійснювалися на волонтерських засадах, у подальшому їх правовий статус почав узаконюватися. Відповідно у 2016 році Міністерство оборони України затвердило положення «Про службу військового духовенства», а в подальшому Верховною Радою було прийнято закон «Про Службу у військовому капеланстві» [1], на підставі якого капелани отримали статус військовослужбовців.

Походження слова «капелан» відносять до IV століття, коли святий Мартин з міста Тура, будучи молодим солдатом, побачив жебрака, який не мав вбрання, щоб прикритися від холоду. Тоді святий розірвав надвоє свою солдатську накидку («капу») і одну половину віддав жеброві. Тієї ж ночі цей жебрак явився йому уві сні і сказав, що він – Ісус Христос. Після цього друга половина капи святого Мартина стала предметом

вшанування у французькій армії. Для неї був створений похідний храм, який назвали «капелою», а священика, який служив у цьому храмі, почали називати «капеланус». У 742 або 743 році у місті Регенсбурзі (Німеччина) на першому східно-франкському соборі (Consilium Germanicum) було ухвалено рішення про участь священиків у військовій службі, проте із застереженням про заборону носіння ними зброї і безпосередньої участі в бойових діях. З того часу й донині капелани є у більшості армій світу.

Капелани для України – це не щось нове: ще у період Запорізької Січі була згадка про капеланів. Саме там була збудована переносна капличка. Із часом всюди, де була розташована Січ, будувався храм на честь Покрови Пресвятої Богородиці. Її свято стало днем Запорозької Січі. Коли козаки вирушали у похід, капличка разом зі священнослужителем рушала з ними. Саме той, хто супроводжував її, і називався капеланом. Він молився за бійців, благословляв на похід та відспівував загинувших [2].

Треба зазначити, що правовий статус капеланів був закріплений не тільки у внутрішньодержавних, а й у міжнародних законах. Так, згідно з Женевською конвенцією 1949 року священнослужителі не вважаються особами, які беруть участь у бойових діях, і зберігають свій статус, потрапляючи у полон, – їм має бути надане право продовжувати своє служіння серед полонених [3].

На сьогодні капелани діють у Збройних силах України, Національній Гвардії України, Державній прикордонній службі України. В Збройних силах України служить 200 капеланів УГКЦ, ПЦУ, протестантських конфесій, на волонтерських засадах діють також і мусульмани. Окремий батальйон, чи окрема військова частина зараз можуть мати окремого військового капелана [4]. Відповідні служби військового капеланства підпорядковуються безпосередньо Головнокомандувачу Збройних Сил України, Командувачу Національної гвардії України, керівникам інших утворених відповідно до законів України військових формувань, Голові Державної прикордонної служби України. Військовим капеланом може бути громадянин України, який є священнослужителем зареєстрованої в Україні релігійної організації та отримав від керівного центру (управління) відповідної релігійної організації мандат на право здійснення військової капеланської діяльності. Обов'язковою вимогою для зайняття посади військового капелана є наявність вищої богословської освіти.

Відповідно до Статуту внутрішньої служби Збройних Сил України військовий капелан зобов'язаний: здійснювати забезпечення організації та проведення молитов, богослужінь, благословень, урочистих і поминальних заходів та інших релігійних обрядів і культів, пов'язаних із задоволенням духовно-релігійних потреб військовослужбовців, працівників та членів їх сімей; сприяти розвитку особистісних та колективних моральних якостей особового складу; популяризувати

здоровий спосіб життя серед військовослужбовців, працівників та членів їх сімей; ознайомлювати військовослужбовців, працівників та членів їх сімей з основами релігійного вчення; виховувати у військовослужбовців, працівників та членів їх сімей толерантне ставлення до людей з іншим світоглядом та релігійними переконаннями; налагоджувати взаємодію з представниками релігійних організацій, які здійснюють діяльність у місцях дислокації військових частин, в інтересах задоволення духовно-релігійних потреб військовослужбовців, працівників та членів їх сімей; брати участь у реабілітації особового складу, який потребує психологічної допомоги; консультувати командування з релігійних питань.

Видача зброї та боєприпасів військовим капеланам забороняється.

Військові капелани не можуть бути залучені до чергувань, нарядів, проведення службових розслідувань та інших дій, несумісних з їхніми посадовими обов'язками та статусом священнослужителя [5].

Завданням капелана є ефективна взаємодія із військовослужбовцями, яка базується на тому, щоб уміти якісно полагодити і духовно зцілити військовослужбовців та військовозобов'язаних, допомогти людині самій знайти, як зцілити дійсність, яка зранена війною. Капелан має справді вміти бути поруч, щоби почути, молитися, підтримати. Це і мудрий порадник, і бойовий побратим. Як побратим, він скрізь і завжди поруч, як порадник – він апелює до певної системи цінностей в умовах жорсткої реальності, в умовах насилля, щоби не опуститися до рівня тваринних інстинктів.

Особливим питанням є проведення таємниці сповіді, яка завжди була важливою складовою етичної поведінки духовного наставника, саме тому і на війні вона має залишатись теж незмінним атрибутом діяльності капелана, що спілкується з військовим про його духовні проблеми. У наші часи відкритись людям стає все складніше через втрату нацією моральних орієнтирів, і саме священник залишається тією особистістю, якій українець може довіритись. Солдату в окопі важливо сповідатися не страхаючись, що капелан доповість усе почуте вищому військовому керівництву. Проте, оскільки не всі релігійні організації мають таїнство сповіді, право військового на конфіденційність інформації особистого характеру є недоторканною, охороняється законом й закріплена в п. 2 ст. 10, відповідно до якого військовий капелан має право не відповідати на запитання щодо фактів та обставин, які стали йому відомі під час сповіді» [6].

Ця норма захищає капелана від звільнення в разі тиску на нього вищого військового керівництва, з вимогою відкрити таємницю сповіді одного з військових. У п. 1 цієї ж статті сказано: «Інформація про особу, що стала відома військовому капелану під час здійснення військової капеланської діяльності, є конфіденційною» [1]. Таємниця сповіді є

недоторканною й охороняється ч. 7 ст. 12 Закону України «Про попереднє ув'язнення», який забороняє оприлюднювати інформацію, отриману зі сповіді: «Таємниця сповіді є недоторканною і охороняється законом. Забороняється оприлюднювати, фіксувати технічними засобами та відтворювати будь-яку інформацію, отриману зі сповіді. Відомості, отримані зі сповіді, не можуть бути предметом досудового розслідування, досудового слідства чи кримінального провадження, використовуватися як доказ. Ніхто в жодному разі не може допитувати священнослужителя, перекладача чи іншу особу з питань, пов'язаних з конфіденційністю сповіді» [6]. Ця норма синхронізує законодавство України з відповідними міжнародними стандартами, зокрема імплементує базові положення Європейських пенітенціарних правил, прийнятих на рівні Ради Європи.

Через служіння військового капелана Церква стає дуже близькою до українського воїна, може поділитися своїми дарами. Ми говоримо про забезпечення духовної стійкості, про задоволення духовно-релігійних потреб, як це визначає закон. Звичайно, ці потреби можуть бути різними у представників різних конфесій чи релігій. Чи, можливо, хтось вирішить, що у нього немає релігійних потреб. Але існують якісь загальнолюдські, духовні потреби, і тут капелан також має бути озброєний цілим рядом необхідних спроможностей, аби допомогти, підставити плече, бути справді якісно і ефективно поруч з українським воїном.

Зараз у протистоянні із росією капелани мають допомогти українському військовому сформувати його особистість та ідентичність захисника України. Якщо капелан фахово діє, то його вплив надзвичайно значний. Він має доступ до людського серця, до людської свідомості, і тому це має бути особа, яка відповідає всім фаховим вимогам. Це не просто пастир, який приїхав до війська з парафії. Капеланство потребує певного вишколу та формації

Література

1. Про Службу військового капеланства: Закон України від 30 лист. 2021 р. № 1915-IX. Дата оновлення: 19 бер. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1915-20>
2. Чи потрібен армії військовий капелан? URL: <https://times.zt.ua/chy-potriben-armiyi-vijskovyj-kapelan/>
3. Карпенко О. Капеланство у світі. Церковна православна газета. 2009. № 7-8. URL: <https://www.kapelanstvo.ugcc.ua/kapelanstvo-u-sviti/>
4. Ми повністю переходимо під натівські стандарти. Священник про капеланство. URL: https://tvoemisto.tv/exclusive/dopomagaiemo_ztsilyty_diysnist_zranenu_viynoyu_kapelan_ugkts_pro_novyuu_zakon_i_misiyu_125723.html
5. Військова капеланська діяльність. URL: <https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php>

6. Про попереднє ув'язнення: Закон України від 30 лип. 1993 р. № 3352-XII (в ред. від 03 бер. 2022 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3352-12#Text>

УДК 343.98.067(477)(043.2)

Заєць О.М., к.ю.н., доцент,
науковий співробітник відділу інтеграції науки, освіти та бізнесу
Державної установи «Інститут ринку і
економіко-екологічних досліджень НАН України», м. Одеса, Україна

ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ ІНСТИТУТУ СТРАХУВАННЯ ВІЙСЬКОВИХ РИЗИКІВ

Майже в усі історичні епохи були спроби зменшити нещастя, заподіювані збройними конфліктами. Не є винятком збройна агресія Російської Федерації проти України, яка розпочалася з окупації Криму в лютому-березні 2014 р., гібридної війни на Донбасі – з квітня 2014 р. та відкритого повномасштабного збройного вторгнення 24 лютого 2022 р. і супроводжується безпрецедентним знищенням цивільного населення, включаючи дітей, руйнуванням українських міст, культурних і духовних цінностей змушує керівництво країни і звичайних людей, в пошуках міжнародного захисту, справедливості та покарання агресора, апелювати до норм міжнародного права, щодо пошуків механізмів відшкодування завданих збитків через використання можливостей інституту страхування.

Це безумовно, вимагає підвищення ефективності застосування на практиці норм, що становлять його основу. Інакше кажучи, слід забезпечити належне впровадження норм Європейського законодавства до національної системи права. Переважно впровадження норм міжнародного права є прерогативою суверенних держав, що використовують для цього внутрішній організаційно-правовий механізм. Водночас сфера міжнародно-правового регулювання часто охоплює питання, розв'язання яких неможливе за допомогою національних заходів. Наявність цих двох складових формує механізм впровадження інституту страхування військових ризиків.

Впровадження норм міжнародного права охоплює різні сфери діяльності, починаючи від прийняття законодавчих заходів і завершуючи практичними питаннями, наприклад, впровадження певних методів і засобів відшкодування завданих збитків. Зазначимо, що механізм впровадження норм міжнародного права має ряд особливостей, які зумовлені факторами, як правового (юридична природа зобов'язань, що впливають зі специфіки предмета правового регулювання міжнародного